

דיני הטמנה 1

הגדרות

רמב"ם הלכות שבת פרק ד הלכה א

יש דברים שאם טמן בהן התבשיל הוא מתחמם ומוסיפין בבישולו כעין האש, כגון הגפת זבל ומלח וסיד וחול או זגין ומוכין ועשבים בזמן ששלתן לחים ואפילו מחמת עצמן, ודברים אלו נקראין דבר המוסיף הבל.
יש דברים שאם טמן בהן התבשיל ישאר בחמימותו בלבד ואינן מוסיפין לו בישול אלא מונעין אותו מלהצטנן, כגון זגין ומוכין ועשבים יבשין וכסות ופירות וכנפי יונה ונעורת הפשתן ונסורת חרשים ושלחין וגזי צמר, ודברים אלו נקראין דבר שאינו מוסיף הבל.

זמן האיסור

שבת לד ע"א

רבא 1: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה (כניסת שבת) - גזרה שמא ירתיח. שאלת אביי: אם כן נגזור גם בין השמשות? תשובת רבא: סתם קדירות רותחות.
רבא 2: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום (יום שישי) גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת. שאלת אביי: ואם יטמין? תשובת רבא: גזירה שמא יחתה בגחלים. (בשבת)

גירסת הרי"ף

רבא 1: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום - גזירה שמא ירתיח. שאלת אביי: אם כן נגזור גם בין השמשות? תשובת רבא: סתם קדירות רותחות.
רבא 2: מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשכה - גזירה שמא יטמין ברמץ ויבוא לחתות בגחלים.

נפקא מינה בין הגרסאות

רמב"ם הלכות שבת פרק ד הלכה ב

מן הדין היה שטומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת, אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא תרתיח הקדרה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת שהוא אסור, לפיכך מותר להטמין בדבר המוסיף הבל בין השמשות שסתם קדרות בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין.
וכן מן הדין היה לטמון התבשיל בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת עצמה, אבל אסרו חכמים דבר זה גזירה שמא יטמין ברמץ ויהיה בו ניצוצות של אש ונמצא חותה בגחלים, לפיכך אסרו להטמין דבר חם בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.

השגת הראב"ד

מעולם לא נראו ולא נשמעו תהפוכות כאלה מבעוד יום אסור, בין השמשות מותר?!
ואמת הרב ז"ל כך כתב הגירסא אבל הפירוש שלו מקולקל ביותר, ולנו גרסא אחרת מיושרת.

ב"י – העיקר כגירסת רש"י

הלכה - שו"ע סימן רנז סעיף א

אין טומנין בשבת, אפילו בדבר שאין מוסיף הבל; אבל בספק חשיכה, טומנין בו. ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י.

סוג התבשיל

תוספות שבת מז ע"ב

רשב"ם - איסור הטמנה בערב שבת הוא בתבשיל שאינו מבושל כל צרכו, אבל תבשיל חי או מבושל אין איסור. [הטמנה = שהיה]

ר"ת – יש איסור הטמנה אפילו בתבשיל מבושל כל צרכו.

[יש לחלק בין שהיה להטמנה, כי להשהות מותר כשהוא מאכל בן דרוסאי כי אין חיתוי מעט מועיל לו, אבל הטמנה שעושים לצורך מחר והוא מוטמן יש לחוש שמא יחתה שמעט חיתוי מועיל לו ליתפס חומו וגזרו להטמין בכל דבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה. והוכחה משבת לד - סתם קדרות רותחות בין השמשות.]

הלכה

שו"ע סימן רנז סעיף ב - אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.
סעיף ז - כל היכא דאסרינן הטמנה, אפילו בקדירה מבושלת כל צרכה אסרינן, ואפילו מצטמק ורע לו.
רמ"א: וכן עיקר. ויש מקילין ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נתבשל כל צרכו, מותר בהטמנה כמו בשיהוי, וכמו שנתבאר לעיל סימן רנג. ובמקום שנהגו להקל על פי סברא זו, אין למחות בידם. אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות.
משנה ברורה – המקילים מקילים להטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום, אבל להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל אפילו תבשיל המבושל כל צרכו ומצטק ורע לו אסור לכל הדעות.